

Bakgrunnen for Supported Employment og utviklingen av kvalitetsarbeidet

**Forskerseminar: «Supported Employment – hva nå?»
Kompetansesenter for arbeidsinkludering (KAI) ved OsloMet og Fafo**

Fredag 15. oktober 2021

Øystein Spjelkavik
Seniorforsker
Arbeidsforskningsinstituttet
Kompetansesenter for arbeidsinkludering
OsloMet
oysp@oslomet.no

ARBEIDSFORSKNINGSINSTITUTTET AFI

Kvalitetsarbeid i Supported Employment-tjenester

Vidar Bakkeli, Kjetil Frøyland og Øystein Spjelkavik
i samarbeid med Helene Berg, Birgit Udem
og Gro Malene Vestøl

OSLO METROPOLITAN UNIVERSITY
STORBYUNIVERSITETET

Supported Employment – historiske linjer

- USA og Canada 1970- og 1980-tallet: Utviklingshemmede og deres pårørende protesterte mot at skjermet sysselsetting skulle være eneste alternativ i en verden som i økende grad satte normalisering på dagsorden
Callahan 1994; Gold 1980; Rusch 1990; Wehman og Moon 1988
- Place – train, ikke train – place
- 1990-tallet: Sosiale utfordringer, etniske grupper, kriminelle, rus, krigsveteraner, hjerneskadere, hjemløse, blinde, hørselshemmede, psykiske lidelser
- OECD (1992) og mange EU-finansierte prosjekter
- EUSE femtrinnsprosess, Customized Employment, IPS, RCT-studier, evidensbasert

Supported Employment i Norge

- **Forsøksperiode 1991-1995, Arbeid med bistand 1996**
Blystad & Spjelkavik 1994, 1996, 1997; Hernes 1990; Hernes, Stiles & Bollingmo 1996
- **Målgruppeforskyvning**
 - Arbeid med bistand: Andelen utviklingshemmede sank fra 32% i forsøksperioden (1991-1995) til 18% i 1998 og 11 % i 2001
 - I 2006-2007 utgjorde utviklingshemmede over en tredjedel av deltakerne i Supported Employment i ti europeiske land (Beyer et al. 2010)
- **Formidlingstiltak**
 - Fokus på rask jobbeffekt, lite fokus på oppfølging på arbeidsplass og jobbfastholdelse
Econ 2004; Frøyland 2006; Hernes 2010; Møller & Sannes 2009; Qvortrup & Spjelkavik 2013; Schafft & Spjelkavik 1999, 2011; Spjelkavik, Hagen & Härkäpää 2011, Spjelkavik 2012; Spjelkavik & Evans 2007; Spjelkavik, Frøyland & Evans 2004; Spjelkavik, Frøyland & Skardhamar 2003
- **Utvidet oppfølging og IPS + en god del SE i eksterne tiltak (Oppfølging, AFT), prosjekter og i andre instanser (IMDi, VGS)**

SE i aktiveringspolitikken

- Mål i aktiveringspolitikken: Økt sysselsetting for grupper som har problemer med å komme inn i arbeid, hindre passive ytelser
- SE i tråd med arbeidslinja - øke utsatte gruppers arbeidsdeltakelse og dermed deres muligheter for egeninntekt og redusere avhengighet av passive ytelser
- Men SE framstår også som noe mer, som **individuell tilpasset mestringsstøtte** for sårbare grupper for å få og beholde jobb. **Nøkkelfaktoren i SE er tilgjengeligheten av langsiktig og fleksibel oppfølgingskvalitet som samsvarer med brukerens og arbeidsplassens behov**
- I tillegg skal det være **en jobb som gir verdighet og inkludering på lik linje med andre borgere, støtte til tilfriskning og realisering av retten til full inkludering i samfunnet gjennom arbeid**

Brinchmann, Widding-Havneraas et al., 2020; Corbière, Brouwers et al., 2014; Corrigan & McCracken 2005; Crain, Penhale et al., 2009; Drake & Whitley, 2014; Perkins, Rinaldi & Hardisty 2010; Riddell, Wilson & Baronet 1999; Schneider 2003; Wehman 2012

Samsvar mellom arbeidslinja og SE?

Kommer an på hvordan SE blir forstått

- Tydelig samsvar: SE som standardisert tiltak for rask formidling til betalt jobb?
- Avvik: SE som individuell skreddersøm, trening/kvalifisering på arbeidsplass, jobbfastholdelse, jobb i kombinasjon med uføretrygd, jobb i kombinasjon med bonuslønn, jobbskifte?

Ulike kvalitetsoppfatninger

- Forståelsen av kvalitets- og kvalitetssikring i SE er preget av måling og kontroll.
- Bond og Drake (2019): IPS er et «måleparadigme» - «det som blir målt blir gjort»
- Lockett, Waghorn & Kydd (2018)
 - kvalitetsskalaer i arbeidsrettet rehabilitering har begrensninger
 - andre faktorer enn det som blir målt påvirker kvaliteten, som individuell kompetanse, kunnskap og ferdigheter, forholdet mellom jobbspesialist og deltaker, terapeuter og arbeidsgivere, deltakers egen erfaring, kvaliteten på behandlingen i mental helse, og mer
- Bonfils (2019): For deltaker er det relasjonen med jobbspesialist som er viktig, ikke metoden

Epistemologiske forskjeller?

Breit mfl. (2018) viser to hovedleirer i generelt kvalitetsarbeid:

- Manualer og sjekklister for å strukturere arbeidet og redusere svakhetene i menneskelig skjønn
- Tall og kontroll kan true fagfolks autonomi

Bakkeli et al. (2020):

- **Noen** i SE vektlegger evidensbasert kunnskap - kvalitet handler om å sikre implementering med høy modelltrofasthet (fidelity), som vil gi ønskede resultater uavhengig av sted og kontekst
- **Andre** i SE vektlegger kunnskapsbasert relasjonsarbeid, kontekstforståelse, individuell tilpasning og prosess/utvikling
- Hvordan forene disse?

Erfaringer med kvalitetsarbeidet

Bakkeli et al. (2020):

- De fleste har gode erfaringer med kvalitetsarbeidet I SE
- Men mange mener at viktige aspekter ikke får nok oppmerksomhet i kvalitetsmålingene – som relasjonsutvikling, bygge tillit, langsiktig oppfølging på arbeidsplassen, individuelle behov
- Noen uttrykker lite eierskap til kvalitetsmålingene, ser de mer som ritualer enn som læringsprosesser. Noen metodeveiledere opplever kvalitetsevalueringene som garanti for metodetrofasthet

Berg et al. (2021): Kvalitetsmålinger gir ikke bedre langtidseffekt enn SE uten slike målinger

Schönfelder et al. (2020): Målstyring i SE kan gi økt gjennomtrekk av jobbspesialister

- Fungerer kvalitetsmålinger som hierarkisk top-down-styring og kontroll eller som tillitsbasert ledelse som fremmer autonomi? Er det for mye fokus på «oppskrifter» og raske resultater?

Motsetninger i forståelsen av SE

- SE som formidling for raske jobbresultater **kontra** SE som støtte for tilfriskning, sosial inkludering, kvalifisering, jobbfastholdelse og arbeidskarriere
- Jobbutvikling for rask ansettelse **kontra** utvikling av individuelt tilpasset jobb
- Jobbmatch som kartlegging og matching til ledige stillinger **kontra** jobbmatch som utviklings- og tilretteleggingsprosess på arbeidsplassen
- Standardisert metode **kontra** skjønnsutøvelse og samskaping med brukere og arbeidsgivere
- Hva ligger i «train-elementet» i «place, then train»?
- Hvordan kan kvalitetsarbeidet i SE i større grad bidra til:
 - Å unngå «place & pray»?
 - Utvikling av inkluderingskompetanse i bedriften?
 - Bedre langtidseffekt?

Motstridende eller komplementære forståelser av SE – hva er mulig i NAV?

- Instrumentell forståelse: Et tiltak som raskere enn andre tiltak formidler arbeidsledige utsatte til jobb
- Relasjonell forståelse: Individuelt skreddersydd støtte for arbeidsdeltakelse og vedvarende inkludering, tilfriskning og sosial annerkjennelse for utsatte grupper

- Bakkeli, Frøyland, Spjelkavik, Berg, Udem & Vestøl (2020). Kvalitetsarbeid i Supported Employment-tjenester. AFI-rapport;2020:04. Oslo: Arbeidsforskningsinstituttet.
- Berg, Hauge, Markussen & Zhang (2021). Supported Employment eller 'vanlig' oppfølging? Resultater fra et stort randomisert forsøk i NAV. Rapport 2021-0. Oslo: Proba samfunnsanalyse.
- Beyer, Brown, Akandi & Rapley (2010). A Comparison of Quality of Life Outcomes for People with Intellectual Disabilities in Supported Employment, Day Services and Employment Enterprises. *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities* 23(3): 290–295.
- Blystad & Spjelkavik (1994): Arbeid med bistand. Erfaringer fra 2 års forsøksvirksomhet. AFI-notat 8/94. Oslo: Arbeidsforskningsinstituttet.
- Blystad & Spjelkavik (1996). Integrering av yrkeshemmede i arbeidslivet. Evaluering av Arbeid med bistand. AFI-rapport 5/1996. Oslo: Arbeidsforskningsinstituttet.
- Blystad & Spjelkavik (1997). A Norwegian approach to Supported Employment. AFI-rapport 1/1997. Oslo: Arbeidsforskningsinstituttet.
- Bond & Drake (2019). Assessing the Fidelity of Evidence-Based Practices: History and Current Status of a Standardized Measurement Methodology. *Administration and Policy in Mental Health and Mental Health Services Research* Vol. 47, 874–884.
- Bonfils (2019): Implementering af IPS: Individuelt planlagt job med støtte. Københavns Professionshøjskole.
- Brinchmann, Widding-Havneraas et al. (2020). A meta-regression of the impact of policy on the efficacy of individual placement and support. *Acta Psychiatr Scand.* 141(3):206-220.
- Callahan (1994). *Systematic Instruction for Supported Employment*. Gautier: Marc Gold & Associates.
- Corbière, Brouwers, Lanctôt & van Weeghel (2014). Employment specialist competencies for supported employment programs. *Journal of Occupational Rehabilitation*, 24(3), 484–497.
- Corrigan & McCracken (2005). Place First, Then Train: an alternative to the medical model of psychiatric rehabilitation. *Social Work* 50(1): 31–39.
- Crain, Penhale et al., (2009). The contribution of IPS to recovery from serious mental illness: A case study. *Work* 33(4):459-64.
- Dahl & Lima (2021). Supported employment ga flere i arbeid raskt, men etter tre år er forskjellen borte. *Arbeid og velferd*, utgave 2 – 2021.
- Drake & Whitley (2014). Recovery and severe mental illness: description and analysis. *Can J Psychiatry* 59(5):236-42.
- Econ (2004). *Arbeid med bistand – hva skjer når bistanden opphører?* Oslo: ECON Analyse.
- Frøyland (2006). Supported Employment or Segregated Rehabilitation? Vocational Rehabilitation and the Idea of «Rapid Job Placement»: A Literature Review. Oslo: Arbeidsforskningsinstituttet.
- Gold (1980). *Did I Say That? Articles and Commentary on the Try Another Way System*. Champaign, Ill: Research Press Company.
- Hernes (1990). En vanlig jobb for Benny og de andre. *Sosial trygd* 78(1).
- Hernes (2010). Et bakteppe. I: Hernes, Heum, & Haavorsen (red.) (2010). *Arbeidsinkludering. Om det nye politikk- og praksisfeltet i velferds-Norge*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.

- Hernes, Stiles & Bollingmo (red.) (1996). Veien til en vanlig jobb. Nye perspektiver på attføring. Oslo: Ad Notam forlag.
- Lockett, Waghorn & Kydd (2018). A framework for improving the effectiveness of evidence-based practices in vocational rehabilitation. *Journal of Vocational Rehabilitation*, 49(1), 15–31.
- Møller & Sannes (2009). Evaluering av arbeidsmarkedstiltak i skjermede virksomheter. Bø: Telemarksforsking.
- OECD (1992). Employment policies for people with disabilities. Report by an evaluation panel. Labour market and social policy occasional papers no. 8.
- Perkins, Rinaldi & Hardisty (2010). Harnessing The Expertise Of Experience: Increasing Access To Employment Within Mental Health Services For People Who Have Themselves Experienced Mental Health Problems. *Diversity in Health and Care* 7:13–21.
- Qvortrup & Spjelkavik (2013): Hva er god arbeid med bistand? - Forhold som kan være av betydning for om deltakerne kommer i arbeid. AFI-rapport 2013:2. Oslo: Arbeidsforskningsinstituttet.
- Riddell, Wilson & Baronet (1999). Supported employment in Scotland: Theory and practice. *Journal of Vocational Rehabilitation*, vol. 12, no. 3, pp. 181-194, 1999
- Rusch (1990). Supported Employment: Models, methods, and issues. Sycamore, IL: Sycamore Publishing.
- Schafft & Spjelkavik (2011). Kvalifiseringsprogrammet - sosialklientenes vei til arbeidslivet? I: Andreassen & Fossetøl (red.) (2011). NAV ved et veiskille. Organisasjonsendring som velferdsreform. Oslo, Gyldendal Akademisk.
- Schafft & Spjelkavik (1999). A Norwegian approach to supported employment: Arbeid med bistand. *Journal of Vocational Rehabilitation* 12 (1999), 147-158.
- Schneider (2003). Is Supported Employment Cost Effective? A Review. *International Journal of Psychosocial Rehabilitation*. 7:145–156.
- Schönfelder, Arntzen, Johansen & Munkejord (2020). Jobbspesialister i NAV. Følgforskning på implementering av oppfølgingstjenester i egenregi. Rapport 1, 2020. NORCE Samfunnsforskning, UiT Norges arktiske universitet.
- Spjelkavik (2012). Supported Employment in Norway and in the other Nordic countries. *Journal of Vocational Rehabilitation* 37 (2012) 163–172.
- Spjelkavik & Evans (2007). Impression of Supported Employment - A study of some European Supported Employment services and their activities. Occasional Paper No 8/07. Oslo, Work Research Institute.
- Spjelkavik, Hagen & Härkäpää (2011). Supported Employment i Norden. AFI-rapport 3/2011. Oslo: Arbeidsforskningsinstituttet.
- Spjelkavik, Frøyland & Evans (2004). Supported Employment in Norway - a National Mainstream Programme. Oslo, Work Research Institute: Occasional paper 6/2004.
- Spjelkavik, Frøyland & Skardhamar (2003). Yrkeshemmede i det ordinære arbeidslivet – inkludering gjennom Arbeid med bistand. AFI-rapport 3/03. Oslo, Arbeidsforskningsinstituttet.
- Wehman & Moon (1988). Vocational Rehabilitation And Supported Employment. Baltimore: Paul Brookes.
- Wehman (2012). Supported Employment: What is it? *Journal of Vocational Rehabilitation* 37 (3): 139–142.